

Elitens barn vinnare när va

Samtidigt som valfriheten i skolan ökar så misstror allt fler lärare skolans förmåga att ge alla barn en likvärdig utbildning.

Den senaste årens förändringar har gjort det svårare för arbetarklassen att orientera sig i ett utbildningssystem där den enskildes val blir allt viktigare.

Den nya valfriheten har i praktiken inneburit att utbildningar skräddarsys för de ekonomiska och kulturella eliterna.

Svenska folket tror inte att skolan ger alla samma chans

De svenska skolorna är sämst i Norden på att ge barnen en likvärdig utbildning.

Pengar och andra sociala omständigheter bestämmer i allt större utsträckning vilka som kommer att lyckas i skolan, tror lärarna och allmänheten.

Sverige är det nordiska land där allmänheten är mest missnöjd med grund- och gymnasieskolans förmåga att ge en likvärdig utbildning.

34 procent uppger att de tror att skolan inte klarar av att erbjuda samma utbildning, oavsett kön, bostadsort, sociala eller ekonomiska förhållanden, till alla elever.

Motsvarande siffror för Island, Danmark, Norge och Finland är 27, 20, 20 respektive 16 procent.

Lärarna misstror skolans förmåga

Det visar Skolverkets stora undersökning "Attityder till skolan 2000". I undersökningen har 2000 elever, 2000 lärare och allmänheten fått svara på frågor om skolan.

Men det är inte bara det svenska folket som misstror skolans förmåga att ge alla samma chans. Även lärarna tror att det har blivit svårare.

Förra året uppgav nästan fyra av tio lärare att skolan lyckas dåligt med likvärdigheten. Det är en kraftig ökning

sedan 1993/94 då endast 15 procent tyckte att skolan lyckades dåligt.

Skolan får dessutom underkänt på andra områden. Endast 63 procent av lärarna anser att skolan inte ger det särskilda stöd som de svagaste eleverna behöver.

Skolverkets undersökning ger en bild av en skola som håller på att bli allt mer splittrad; där möjligheterna växer för vissa och krymper för andra.

Var tredje elev stressad i skolan

Kvalitén på skolans fysiska och sociala miljö upplevs som positiv. Många är dessutom nöjda med skolans förmåga att förmedla kunskaper. Både föräldrar och elever uppger att de känner sig trygga med skolan. 94 procent av eleverna som ingick i undersökning uppgav att de känner sig trygga då de vistas i skolan.

Samtidigt har stressen ökat.

35 procent av eleverna uppger att de ofta eller alltid är stressade.

Något entydigt svar till varför skolan blivit allt mer splittrad finns inte; däremot kan man konstatera att den svenska skolan har genomgått stora förändringar de senaste åren.

Från att ha varit en centralstyrd skola har den blivit allt mer decentraliserad och målstyrd, där skillnaderna mellan olika skolor har ökat.

Erik Larsson

Kulturelitens ungar går före arbetarbarnen

Det är eliterna som har vunnit på en ökad valfrihet i skolan.

Utbildningar skräddarsys för näringslivets barn och kulturelitens ungar. Arbetarklassen och glesbygdskborna står kvar på samma ställe och trampar.

Donald Broady, professor i pedagogik på Uppsala universitet, har undersökt effekten av ökad valfrihet i gymnasieskolan.

De sociala skillnaderna mellan skolorna ökar är hans slutsats – men inte den så kallade sociala snedrekryteringen. Broady menar att arbetarbarnen har en lika stor, eller liten, möjlighet som tidigare att lyckas i skolan.

Djurholmsbarn åker utomlands

Skolan har istället förändrats så att de ekonomiska och kulturella eliterna gynnas – framför allt i storstäderna där valfriheten är som störst.

De som vill satsa på specialintressen som språk eller matematik har fått det lättare. Utlandskontakter och möjlig-

heten att röra sig i rätt kretsar har allt mer blivit en fråga för skolan. Tidigare sköttes detta avskilt i rikemanshemmen – nu är det skolan som ombesörjer denna uppgift. Till exempel skickas vissa elever på Viktor Rydbergs gymnasium i Djursholm, utanför Stockholm, utomlands under utbildningen.

Nya slumskolor i Stockholm

Stockholm är en av kommunerna i Sverige där man gått ifrån närhetsprincipen vid intagningen till gymnasieskolan. Istället tillämpar kommunen betygsintagning vilket gör att alla formellt har en chans att få gå på de eftertraktade gymnasier i innerstan.

–Det öppnar visserligen en möjlighet för arbetarklassens plugghästar att konkurrera ut rikemansbarnen. Men eliternas barn har fortfarande ett högre genomsnittsbetyg, säger Donald Broady.

Han är orolig för att det ska bildas slumskolor i Stockholmsförorterna då de studiebegåvade eleverna söker sig till innerstan och de mindre motiverade stannar kvar.

–Redan nu finns det bekymrade skolledare i de södra förorterna som har märkt sådana tendenser, säger han.

I debatten om skolornas segregera-

113 cm böcker. Den här förstaklassaren ska ta sig igenom alla de här böckerna under sina nio år i grundskolan. Det gäller skolans förmåga att ge alla barn samma chans växer misstron bland föräldrar, elever – och lärare.

de effekt hörs ofta två stämmor.

Den ena säger att det främst är friskolornas fel att sociala skillnader ökar.

Men att attackera de privata friskolorna för att de ökar de sociala klyftorna är att blunda för de mycket mer omfattande skillnaderna i den kommunala gymnasieskolan. Det är nämligen där merparten av elitutbildningarna finns, menar Donald Broady.

–Det naturvetenskapliga program-

mets naturvetenskapliga gren har befast sin ställning som elitutbildning. 41 procent av läkarbarnen går på den utbildningen och andelen har ökat de senaste tio åren, säger han.

Den andra rösten som hörs i debatten är att friskolan är bra för alla.

För ett tag sedan gick två nationalekonomer ut på DN-debatt och prisade friskolornas välsignade effekter i en rapport från Expertgruppen för studier

i offentlig ekonomi, ESO. Blant annat hävdade nationalekonomerna att kommunala skolan har blivit till den utsatts för konkurrens från privata skolor.

För att uttrycka sig milt så rapporten av många inom skolan.

Enligt professor Donald Broady är effekterna av friskolorna svåra att se. Vad man däremot vet är att det sett finns två grupper som är

Valfriheten ökar i skolan

...sina nio år i grundskolan. Så långt gäller samma villkor. Men när elever – och lärare.

Foto: TOMAS ONEBORG

ekonomi, ESO. Bland annat nationalekonomerna att den i skolan har blivit bättre då det gäller konkurrens från friskolor. De uttrycker sig milt så sågades av många inom skolvärlden. Professor Donald Broady är en av friskolorna svåra att mäta. Han däremot vet är att det grovt två grupper som är överre-

presenterade på friskolorna, överklassbarn och invandrabarn.

Men att använda den grova indelningen invandrabarn kan leda till en del felaktiga associationer.

De invandrargrupper som sätter sina barn i friskolor är ofta väletablerade i samhället, menar Donald Broady. I det avseendet kan de också sägas tillhöra en elit.

Erik Larsson

Får alla samma chans i skolan?

ELEVERNA på Rudbecksskolans gymnasium i Solentuna, utanför Stockholm, fick svara på frågan om de tror att alla får samma möjligheter i skolan oavsett bakgrund

Mahan Fathi, 19, samhälls-ekonomiska programmet:

– Det finns nog en liten skillnad mellan olika bostadsområden. De svenska lärarna vet nog inte heller vilka problem som invandrarelever ställs inför.

Sahar Aflaki, 19, samhällsvetare:

– Nej, det tror jag inte. De som har utländsk bakgrund har svårare att få höga betyg. Lärarna drar nog en hårdare gräns om det är invandrare som bråkar än svenskar.

Vincent Soto, 18, samhällsvetenskapligt samhällsprogram:

– Det är upp till var och en att ta ansvar för sina studier. Skolan är byggd på att alla ska ta ett eget ansvar.

Oskar Widén, 17, elprogrammet:

– Tveksamt. Det finns en dold rasism bland lärarna som gör att de har svårare för invandrare.

Lina Elfving, 17, naturvetenskapliga programmet:

– Nej, det finns nog mer pengar och bättre lärare på privata skolor.

Shabnam Mohammedzade, 17, samhällsprogrammet:

– I grunden är skolan rättvis. Det finns nog samma möjligheter för alla.

Miriam Nevalainen, 18, samhällsföretagarprogrammet:

– Ja, det vill jag i alla fall tro. Sen kan det finnas olika uppfattningar om det.

Plugg i vårsol. Maria Jansson sitter i solen utanför Rudbecksskolan och läser Shakespeares Hamlet.

Foto: FREDRIK SANDBERG

"Arbetarbarnen tjänar på betyg"

Betygen är arbetarbarnens vän, står det att läsa i en nyligen publicerad bok från LO.

Det är den numera pensionerade LO-ombudsmannen Gudmund Larsson som är ansvarig för boken "Resa i första klass".

I boken argumenterar han bland annat för friskolor och ett betygssystem längre ned i åldrarna.

Genom att införa betyg tidigt blir arbetarbarnen synligare i skolan.

I en skola där det lönar sig att tala för sig vinner medelklassens barn uppmärksamheten. Omskolan istället kräver andra prestationer ökar chansen för arbetarbarnen och de blyga eleverna att lyckas i skolan, anser Gudmund Larsson.

Han ser gärna att betyg införs i lägre årskurser än åttan, dessutom tror han att det vore bra med ett betygssystem som är mer fingererat än dagens.

Genom att införa fler betygsgrader blir inte steget mellan olika betyg så dramatiskt, menar han.

LO:s styrelse har tagit del av boken men inte tagit ställning till den, vilket betyder att de åsikter som framförs inte är något policydokument som hela LO ställer sig bakom.

Bengt Westerberg håller med

Den före detta folkpartiledaren Bengt Westerberg, som deltog i seminariet som hölls när boken publicerades, sa att det fanns mycket i boken som stämde överens med hans åsikter, bland annat Larssons syn på betygssystemet.

Men det var inte alla som delade Gudmund Larsson och Bengt Westerbergs syn.

Gunilla Granath är frilansjournalist som specialiserat sig på skolfrågor.

För ett par år sedan satte hon sig som 48-åring bakom skolbänken igen och gick om sjunde klass. Hon ställde den retoriska frågan: på vilket sätt har det

hjälpit mig att få veta att jag var dålig i matte?

Gunilla Granath menar att barnen lär snabbt och listar snart ut hur de ska göra för att utnyttja betygssystemet och lära sig endast de som krävs för att få ett högt betyg.

Istället för betyg ville Granath diskutera skolans kunskapsideal – varför äter vi förgiftade Chiquitabaner när vi det finns Kravbananer, som hon uttryckte det.

Högt pris för valfrihet i skolan

Hon var också oroad över diskussionerna om den ökade valfriheten inom skolan – en valfrihet som kan få ett högt pris.

– Skolan är fortfarande den enda institution där individer med olika erfarenheter och personer från olika samhällsklasser möts och det är sådana möten som gör oss till hela människor, sa hon.

Erik Larsson